

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ГРАЛЬНОГО БІЗНЕСУ ЯК СПОСІБ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ¹**LEGALIZATION OF GAMING BUSINESS AS A METHOD OF LEGALIZING (LAUNCHING) THE INCOME RECEIVED BY A CRIMINAL WAY**

**Куліш А.М., д.ю.н., професор,
заслужений юрист України, директор
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету**

**Бондаренко О.С., к.ю.н.,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Сумський державний університет**

**Білик Г.В., студентка III курсу
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету**

Натепер гральний бізнес в Україні заборонений згідно із Законом України «Про заборону грального бізнесу в Україні». Однак починаючи з минулого року розпочався активний процес легалізації цього виду бізнесу. Перші читання нового законопроекту вже проведені Верховною Радою. Але, зважаючи на складність різкої декриміналізації цього явища, необхідно всебічно дослідити ситуацію в Україні та світі, обрати стратегію розвитку та на її основі розробити чинну законодавчу базу, яка буде діяти реально. У сучасних умовах варто звернути увагу на той факт, що, перебуваючи поза законом, фактично цей бізнес продовжує існувати, відійшовши до тіньової економіки. Це породжує нові кримінальні порушення, а тому легалізація зможе звести цей показник до мінімального через створення ефективної, а головне, законної системи регулювання відносин у сфері ігор. Однак питання легалізації є спірним, адже існування як позитивних, так і доволі негативних наслідків породжує дискусії серед науковців, юристів, журналістів. Тому в такому важливому питанні особливу увагу потрібно приділити всебічному аналізу майбутньої законодавчої бази для мінімізації можливих ризиків, які можуть привести такий доречний процес, як легалізація грального бізнесу, на новий криміногенний рівень, а саме підняти рівень корупції, запровадити лобізм, продовження процесу відмивання доходів, отриманих не в законний спосіб. Таким чином, важливість вивчення такого питання полягає у висвітленні питань, які стосуватимуться безпосередньо виходу грального бізнесу з тіні, декриміналізації цього явища через одинадцять років після повної його заборони. Тому дуже важливо спонукати власників вести свій бізнес чесно та прозоро, а з боку держави це буде забезпечуватися повністю та, більше того, буде діяти ефективна система оподаткування та нагляду за обігом доходів гральних компаній.

Ключові слова: гральний бізнес, азартні ігри, державний бюджет, легалізація грального бізнесу, відмивання грошей.

Today gambling in Ukraine is prohibited by the Law of Ukraine "On Prohibition of Gambling in Ukraine". However, since the last year an active process of legalization of this type of business has begun. The first reading of the new bill was already carried out by the Verkhovna Rada. But looking at the complexation of the sharp decriminalization of this phenomenon, it is necessary to thoroughly investigate the situation in Ukraine and the world, to choose a development strategy and to develop a valid legal framework on this basis that will act in real terms. In today's context, it is worth to notice the fact that, outside the law, this business continues to exist, slowly having gone into the shadow of economy. This gives rise to new criminal offenses, and therefore legalization can reduce this figure to a minimum by creating an effective and, most importantly, legitimate system of regulation of relations in the field of games. However, the issue of legalization is controversial, since the existence of both positive and rather negative consequences has generated discussions among scientists, lawyers and journalists. Therefore, in such an important issue, special attention should be paid to a comprehensive analysis of the future legislative framework, to minimize the possible risks that could lead to such a relevant process as legalizing the gambling business to a new criminogenic level, namely to raise the level of corruption, introduce lobbying, continue the laundering process, not in a legitimate way. Thus, the importance of studying this issue lies in the coverage of issues that will directly affect the exit of the gambling business from the shadows, decriminalizing this phenomenon after eleven years of its complete ban. Therefore, it is very important to encourage owners to conduct their business honestly and transparently, so it will be fully ensured by the state and, moreover, there will be possibly provided an effective system of taxation and control over the turnover of gambling companies' revenues.

Key words: gambling, taxation, state budget, gambling legalization, money laundering.

У сучасних умовах дефіциту державного бюджету, а значить відсутності стабільності економічного становища в країні, питання легалізації грального бізнесу виступає вкрай гостро. Через 10 років після його заборони в 2009 році на території України ми спостерігаємо за процесом прийняття Закону, що відкриє нове дихання для казино, гральних автоматів тощо. Причиною цього стало те, що криміналізація цього явища прийняттям відповідних законодавчих актів та поправок не принесла бажаного результату, а лише те, що весь бізнес пішов у тінь. Це насамперед спричинило негативні наслідки для держави. Адже зникло джерело оподаткування, відповідно, зменшення доходів до державного бюджету, а рулетка далі крутиться, адже фактично гральний бізнес далі функціонує. Це породило нові корупційні схеми, а значить підвищився рівень злочинності.

Згідно з українським законодавством, гральний бізнес являє собою діяльність, пов'язану з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера [1].

Законом України «Про заборону грального бізнесу в Україні» було заборонено гральний бізнес та участь в азартних іграх. Надавалися роз'яснення цих понять та причини такого рішення. Варто зауважити, що поняття «гральний бізнес» тлумачилося як антисуспільне та аморальне явище, а його заборона була вимушеним кроком до захисту моральності суспільства, збереження здоров'я та власності населення. Також такі обмеження мали на меті зменшення отримання шкоди від володіння певним майном, яке може мати роль під час гри.

Натепер кримінальна відповідальність за діяльність грального бізнесу встановлюється сьомим розділом Кримінального кодексу України під назвою «Злочини у сфері

¹ Робота виконана в рамках проекту № 0120U100474 «Розробка методики взаємодії правоохоронних органів України щодо протидії легалізації злочинних доходів».

господарської діяльності», а саме статтею 203-2. Крім цього, такий злочин належить до особливо тяжких відповідно до ст. 12 КК України, адже основне покарання передбачене у вигляді штрафу, що перевищує двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Частина перша ст. 203-2 КК України встановлює відповідальність у вигляді штрафу від десяти тисяч до сорока тисяч неоподатковуваних доходів громадян, а частина друга встановлює відповідальність за ті самі дії, якщо вони були вчинені особою, раніше судимою за зайняття гральним бізнесом, у вигляді штрафу від сорока до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2]. Крім Кримінального Кодексу України, питання щодо зайняття гральним бізнесом врегульовує ЗУ «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15.05.2009 року [1].

Після прийняття нового закону буде дозволено гральний бізнес і все, що до нього входить. У такій ситуації важливо дослідити думку самих українців та оцінити їхнє ставлення до грального бізнесу. Соціологічною групою «Рейтинг» опубліковані дані станом на жовтень 2019 року щодо результатів дослідження у вигляді інтерв'ю представників населення України від 18 років і старших, які обиралися за віком, статтю, регіонами і типом поселення. Вибіркова сукупність становить 2000 респондентів. Помилка репрезентативності дослідження сягає не більше 2,2% [3].

Так, згідно з результатами опитування, лише 11% респондентів вважають, що гральний бізнес потрібно легалізувати в Україні без жодних обмежень, 27% – підтримують легалізацію, але за умови створення спеціальних зон для грального бізнесу, водночас майже 60% не підтримують легалізацію за жодних умов.

Далі було визначено, що майже половина опитаних вважають, що в Україні мають бути дозволені лотереї, чверть – ставки в букмекерських конторах і казино (причому ставлення до легалізації казино покращилося). Найгірше ставлення до легалізації інтернет-казино (12%), ігрових автоматів (12%), гри в карти на гроші (11%).

Азартними людьми вважають себе 25% опитаних, а 73% такими себе не вважають. Більш азартними себе показали чоловіки, молодь та фінансово забезпечені люди.

Варто зауважити, що останнім часом кількість респондентів, які називають себе азартними, не змінилася, однак щодо ставлення до азартних ігор, то воно помітно погіршилося. Наглядно це можна побачити в таких даних: 28% опитаних позитивно ставляться до азартних ігор, які не передбачають грошових ставок або вигравів (у 2017 р. – 46%). Дві третини – ставляться негативно (у 2017 р. – 49%).

Водночас лише 10% позитивно ставляться до азартних ігор на гроші, тоді як 85% – негативно. Більшість опитаних (84%) не грали особисто в будь-які азартні ігри на гроші за останні п'ять років, водночас 3% опитаних грали часто, 9% – кілька разів, 3% – один раз. Таким чином, за останні два роки кількість респондентів, які грали в ігри на гроші, майже не змінилася.

Відповідно, майже половина азартних людей хоча б раз грали в азартні ігри на гроші протягом останніх п'яти років, здебільшого це чоловіки молодого та середнього віку з відносно високим рівнем доходів. Найчастіше вони грали в лотереї (31%) та робили ставки в букмекерських конторах (29%). Чверть грали на ігрових автоматах, стільки ж – в карти на гроші, кожен шостий – в інтернет-казино, кожен десятий – в казино.

Серед людей, які не грали в азартні ігри, найбільш поширеним є твердження, що гроші потрібно заробляти, а не вигравати (48%), третина – не вірить організаторам таких ігор [3].

Таким чином, більшість українців особисто останніми роками не грали в азартні ігри на гроші та негативно став-

ляться до легалізації грального бізнесу. Лише певна частина населення, яка має для цього певні статки, підтримує ідею узаконення.

Питання легалізації є складним, для якого треба зважити всі «за» та «проти». Далі дослідимо питання позитивних та негативних змін, які може викликати питання законного повернення казино та інших азартних ігор у буденне життя суспільства. До позитивних аспектів легалізації грального бізнесу можна сміливо віднести те, що за введення високих ставок оподаткування та визначення плати за ліцензію грального бізнесу можна значно підвищити рівень доходів до державного бюджету.

У сучасних умовах варто звернути увагу на той факт, що, перебуваючи поза законом, фактично цей бізнес продовжує існувати, відійшовши до тіньової економіки. Це породжує нові кримінальні порушення, а тому легалізація зможе звести цей показник до мінімального через створення ефективної, а головне, законної системи регулювання відносин у сфері ігор. Також вагомим плюсом можна назвати в майбутньому відкриття нових робочих місць та підвищення рівня життя такого населення, адже нова, абсолютно законна система регулювання створить сприятливу сферу для розвитку трудових відносин [4].

Перейдемо до негативних наслідків. Серед них можна відразу визначити доступність населення до азартних ігор, що може спровокувати більшу кількість ігроманів, адже розташування казино та інших азартних ігор може створювати певні «осередки», від яких може страждати місцева населення. Також варто загострити увагу на питанні доступу до ігор неповнолітніх. Це вагомий недолік, який через слабку систему регулювання може звести всю позитивну природу легалізації на нуль [4].

Ще одним мінусом можна назвати проблему відмивання грошей, адже вести контроль за кількістю грошей буде доволі складно, що може породити нові злочинні схеми.

Ознайомившись із законопроектом № 2285-д про легалізацію грального бізнесу в Україні, не можна обійти увагою питання запуску системи онлайн-моніторингу грального бізнесу, а саме про відстрочення її запуску на два роки, що фактично означає безконтрольність та відсутність державного нагляду за діяльністю в сфері азартних ігор. Адже така єдина електронна система моніторингу є базовою для ведення фактичного державного контролю за оборотом грального бізнесу. Отже, тимчасове призупинення дії такого механізму матиме наслідком великі можливості для лобізму з боку власників ігрових компаній та надалі може мати місце нове відтермінування такої системи владного контролю, бо, зважаючи на прогнози середнього прибутку від такої діяльності, які становлять як мінімум декілька мільярдів гривень, такий прогноз є цілком виправданим. А значить, ми матимемо безконтрольний законний ринок азартних ігор, де реальні доходи можуть значно різнитися із зареєстрованими [5].

Таким чином, легальний гральний бізнес являє собою складну систему регулювання в цій сфері, для якої необхідне створення сприятливих умов у вигляді певного інвестування, умов для ведення такого бізнесу, адекватних ставок оподаткування, попит та конкурентоспроможність в Україні. Тому приклади успішних іноземних гральних закладів світу мають стати певним взірцем для сучасної ситуації в нашій державі.

Натепер у багатьох країнах світу існують центри грального бізнесу у вигляді ігрових розваг. Найбільш популярними серед них є Лас-Вегас та Атлантик-Сіті у США та Монте-Карло чи Баден-Баден в Європі. Ці гіганти мають і відповідні прибутки [6].

Однак далеко не всі країни підтримують законність такого бізнесу. Як приклад наведемо такі цифри:

– нелегальний дохід від азартних ігор у 2013 в Італії – €1,3 млрд [15];

- дохід Gaming, незареєстрований в Макао, 2013 становив \$90 млрд (проти \$45 млрд зареєстрованого);
- нелегальні ставки на National Football Games у США у 2014 – від \$80 до \$380 млрд на рік;
- нелегальні прибутки казино в Японії у 2014 – \$2 млрд за 17 місяців;
- нелегальні ставки онлайн у Греції у 2013 – \$1,29 млрд.

Так, деякі держави продовжують дотримуватися думки, що азартні ігри – це злочин і регулюють це згідно зі своїм кримінальним законодавством. Однак тенденція держав-членів ЄС показує, що вони готові віднести гральний бізнес і все, що він включає в себе до сфери розваг [6].

Щодо ЄС, то питання грального бізнесу належить до компетенції безпосередньо держав-членів, які мають право самостійно обрати шлях розвитку цієї сфери на власній території. Варто вказати, що важливим кроком на шляху до повного врегулювання питань щодо грального бізнесу було укладення 27 листопада 2015 року Договору про співпрацю між регуляторними органами держав-членів Європейського економічного простору у сфері грального бізнесу щодо онлайн-послуг [7].

Отже, виходячи з ситуації у світі, можна виділити три моделі ставлення країн до сфери діяльності ігрового бізнесу:

- перша група – країни, які повністю забороняють азартні ігри. Такі погляди притаманні переважно для країн з високим показником впливу релігії на суспільство або країн з низьким рівнем життя (Ізраїль, Узбекистан);
- друга група країн – із частковою легалізацією грального бізнесу. Для таких країн характерна наявність певних дозволених ігрових зон з вичерпним дозволеним списком азартних ігор (Росія, Великобританія, США);
- третя група країн – які повністю легалізували гральний бізнес, але який перебуває виключно під державним контролем (більша частина держав-членів ЄС).

Таким чином, світова тенденція у сфері грального бізнесу не є однорідною, адже певна кількість держав досі дотримується думки, що азартні ігри – це злочин,

з яким варто боротися, тоді як деякі держави взяли курс на легалізацію такого бізнесу, прирівнявши його до сфери розваг [7].

У будь-якому разі питання легалізації є складним, яке потребує детального вивчення для пошуку тієї ідеальної системи регулювання відносин, яка б змогла для України мати лише позитивні наслідки з мінімізацією всіх криміногенних факторів. У такому разі варто виокремити такі аспекти, яким варто приділити увагу. По-перше, це вироблення ефективного законодавства, яке змогло б максимально врегулювати всі питання, пов'язані з веденням чесного, законного грального бізнесу без створення умов для здійснення нових злочинів. По-друге, проаналізувавши всі види азартних ігор, виокремити дозволені та заборонені, чітко вказати їх перелік, адже без такого важливого кроку можна спрогнозувати збільшення колізій у законодавстві, які в майбутньому можуть мати доволі серйозні негативні наслідки. По-третє, важливо приділити особливу увагу регулюванню недоступності таких ігор для неповнолітніх. Наступні вимоги стосуються саме ведення грального бізнесу. З боку держави було б доречно відразу врегулювати питання розташування таких закладів, отримання для них ліцензії та встановлення чіткої ставки оподаткування. Такі кроки допоможуть у майбутньому обійти нечесні «ігри» з податками та отриманням дозволу з боку власників такого бізнесу.

Отже, зважаючи на всі плюси та мінуси легалізації грального бізнесу в Україні, робимо висновок, що з високим рівнем регулювання такої сфери можна отримати позитивні наслідки для держави, зокрема для її бюджету. Однак при цьому необхідно всебічно дослідити ситуацію в Україні та світі, обрати стратегію розвитку та на її основі розробити чинну законодавчу базу, яка буде діяти реально, а не тільки на папері. Бо якщо уже на цьому етапі прийняття єдиного законодавчого акта допустити неточності, то в недалекому майбутньому можна отримати серйозні прогалини як у податковій сфері, так і кримінальній у вигляді розвитку злочинності. Тому цьому питанню важливо приділити досить уваги, адже лише у разі досконалого регулювання можна залишитися у «виграші».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про заборону грального бізнесу в Україні : Закон України від 15.05.2009 року № 1334-VI / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17> (дата звернення: 25.03.2020).
2. Кримінальний кодекс від 05.04.2001 № 2341-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.03.2020).
3. Динаміка ставлення українців до грального бізнесу. Соціологічна група «Рейтинг». *Портал Соціологічної асоціації України*. 04.10.2019. URL: <http://sau.in.ua/research/dynamika-stavlennya-ukrayincziv-do-gralnogo-biznesu/>.
4. Сперкач Н.А., Китун А.П. Позитивні та негативні аспекти легалізації грального бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2019/36.pdf.
5. Підгайна Є. Поза грою: чому держава не зможе контролювати індустрію азарту. *Mind*. 16.01.2020. URL: <https://mind.ua/publications/20206625-poza-groyu-chomu-derzhava-ne-zmozhe-kontrolyuvati-industriyu-azartu>.
6. Гищук Р.М., Бойко І.Д. Особливості функціонування грального бізнесу в європейських країнах та їхній досвід у контексті розвитку туризму в Україні. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2017. Випуск I–II (65–66). URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald_en/content/download/archive/2017/v1-2/NV-2017-v1-2_27.pdf.
7. Торгашова К.О. Доцільність легалізації грального бізнесу в Україні. *«Молодий вчений»*. Квітень 2019 р. № 4 (68). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4/97.pdf>.